

Ben Bir Benin Vatandaşıyım* (Gezi Yazısı)

Orhan KURAL**

Üç kardeş üç krallık kurdu bu topraklarda. Bunlardan en güçlüsü ve hırslısı *Dahomey* idi. Benin, 1899'da Fransızların egemenliğine geçtiğinde, Dahomey Krallığı 1625'ten beri bu topraklarda hüküm sürüyordu. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda yerli halkının çoğu köle olarak toplandığı için buralara "Köle Kıyısı" adı verildi. Fransız Batı Afrikası'nın bir parçası olan Benin, diğer komşu ülkeler gibi 1960 yılında bağımsızlığını kazandı. 1975 yılında ülkenin lideri olan *Kerekou Mattheur*, isim değiştirerek bu ufak ülkeye "Benin" dedi. Asker kökenli Kérékou Benin'i 40 yıl yönettikten sonra, 2006 yılında ekonomi dalında uzman *Dr. Yayi Bonni* halkın oyu ile Devlet Başkanı olarak göreve başladı ve ikinci dönem tekrar seçildi.

Batı Afrika'nın en küçük ülkelerinden biridir. Ama aynı zamanda 300 milyon nüfuslu Orta Afrika'nın giriş kapısıdır. En fazla kullanılan yerel dil ise "Fon" dilidir. Fetişizm ve Vudu inançlarının doğduğu coğrafyadır. Bugün ise vudu geleneği en yaygın bu ülkede uygulanmaktadır. Benin mutfağı Fransız etkisi ile bölgenin en iyisi olarak şöhret yapmıştır.

Benin ekonomisi transit ticaret ve tarım ağırlıklı bir yapı sergiler. Palmiye yağı, pamuk, yerfıstığı ve kahve gibi ürünler yurtdışına satılmakla birlikte, kuraklık yüzünden üretim düzensiz bir yapıya sahiptir. Benin'de ticaret yapan önemli bir "Lübnanlı" bir grup bulunmakta. Vudu pazarında hayal edebileceğiniz her hayvanın başları, organları ve derileri satılıyor. Filler, aslanlar, timsahlar... 1980 yıllarında ortaya çıkarılan petrol yataklarından elde edilen petrol, bugün ihraç edilmektedir.

Ganvie: Yüzen Köy ve Balık Tarlaları

Motorumuz Ganvie su insanları köyüne doğru hareket ediyor. Yol boyunca Nakove Gölü içine suni olarak dikilen sazlıklarla oluşturulan balık kafeslerini görüyoruz. Genellikle hanımların kullandıkları rengârenk yelkenler, durgun masmavi gölün yüzeyinde güzel bir görüntü oluşturuyor. Ganvie köyünü, Fon ve Dahomey krallıklarının askerlerinin öfkesinden korkan köy halkı "korunma" amacıyla XVII. yüzyılda kurmuş. O dönemde askerler dini nedenlerle suya girmekten kaçınırlarmış.

On iki bin nüfusu ile Afrika'nın Venedik'i olarak anılan Ganvie zaman içinde oldukça geniş bir alana yayılmış. Okulu, postahanesi, hastahanesi, bakkalı ile tam teşekküllü bir köy burası. Hatta evlerinin etrafında bahçeler bile oluşturmuşlar.

* Bu eser, hakem değerlendirmesinin dışındadır.

** Prof. Dr. Türkiye Gezinler Kulübü Kurucu Başkanı. kural@itu.edu.tr

Burada kullanılan tek araç “kayık”. Gölün derinliği iki metreyi buluyor. Bir çamaşır leğeni içinde bize yaklaşan sevimli, engelli, zenci bir kız çocuğu hepimizin ilgisini bir anda üstüne çekti. Hatta köyün ufak otelinde bize birer meşrubat bile ikram ettiler.

Sonunda yoğun trafik eşliğinde başkent Cotonou’ya giriyoruz. Benin, o günlerde “Cumhuriyet Bayramı”nı kutladığı için her yer bayraklarla donatılmış.

Cotonou (Kotonu) Bir Ticaret Şehri

İki zamanlı motorların gürültüsü eşliğinde Cotonou’nun sokaklarında yürüyoruz. *Dantokpa Pazarı* ile El Sanatları Merkezi, tüm rehber kitaplar tarafından “gezilmesi gereken yerler” olarak tavsiye ediliyor. *Jonquet* kıyılarında çok sayıda bar, gece kulübü ve restoran bulacaksınız.

Benin’de başta inşaat olmak üzere bazı önemli sektörlere de Çinliler hâkim.

Vudu’nun merkezi Quidah (Kuida)

Son günümüzün sabahında, asık suratlı Senegalli şoförümüzün kullandığı beyaz minibüsün lastikleri dönmeye başlıyor. 1908 yılına dek Benin’in Atlantik kıyısındaki tek limanı olan Quidah’a dek bir saatlik yolumuz var. Bu kasabada yer alan “Kölelerin Yolu” farklı fetiş, heykel ve Vudu figürleri ile bezenmiş. Sayısı 3 milyona ulaşan Afrika yerlisi, dört kilometrelik “Köle” yolundan ayaklarındaki prangalarıyla yürütülüp, buradan Küba, Brezilya, Dominik ve Haiti’ye ölesiye çalıştırılmak üzere gönderilmiş. Sahile diğer köle ticareti yapılan merkezlerde olduğu gibi burada bir kale inşa etme ihtiyacını bile görmemişler. Kölelerin gemilere bindirildiği kumsala bugün UNESCO tarafından bir utanç anıtı dikilmiş (*Zoungbodji Anıtı*) ve kapı şeklindeki anıtın üstünde “Dönüşü Olmayan Yol” yazıyor.

Quidah, Senegal’deki Gore adası, Gana’daki Almina gibi önemli bir köle ticaret merkezi imiş. Portekiz, İngiliz, Danimarka ve Hollanda Kaleleri hep bu amaçla kurulmuş. Bugün onlardan sadece 1721 yılında inşa edilip 1988 yılında Gülbenkian Vakfınca restore edilen Portekiz Kalesi ayakta. İçinde çok sayıda fotoğraf ile köleliğin bazı yüz kızartıcı gerçeklerini yaşamak mümkün. Ünlü kadın savaşçı Amazonlar da meğer Dahomey Krallığı’na bağlı 3 bin kişilik bir kuvvet imiş.

Dahomey savaşçıları teslim ettikleri 21 kadın ve 20 erkek köle karşılığında Avrupalı tacirlerden bir top alıp, bu silahla arazilerini genişletip daha fazla köle topluyormuş. Para karşılığında renkdaşını köle olarak satanlar “Zumaşı Parkı” ile kendi insanından özür diliyor olmalı. Ne de olsa bu sahillerde yakalanan 60 milyon koyu renkli köleden ancak 20 milyonu karşı kıyıya ulaşabilmiş. Gemiye binmeden önce “yeni hayata başlama” ağacının etrafında erkeklere 9 kadınlara ise 7 tur atırılmış. Sanki o acıları unutmak kolaymış gibi.

Bu bölgede 26 Eylül tarihinde Benin'in tüm ikizleri toplanıp bir şenlik yapıyorlar. İşin ilginç yanı köle pazarının en acımasız Kaptanının ailesi halen Quidah'da koca bir malikânedeki ikamet ediyor ve bu aile aynı zamanda Brezilya'nın da Benin fahri konsolosu!

Vuduların Kutsal Ormanı'na giriyoruz. Koca bir erkeklik uzvu ile bereket tanrısı "Leda", bugün bir simge olan üzerine çiviler çakılı "Çakatu", fırtına, şimşek, yağmur ve adalet tanrısı "Çangü", hala kralın ruhunu taşıdığına inanılan kutsal ağaç "Irona", tek ayağı ile kötü ruhları kovan "Kumandan Tanrı", "her gördüğünü öldürme" deyip avcının tüfeğe sarılan "Yılan Tanrı" ve daha niceleri park içinde karşımıza çıkıyor.

Dünyada bir diğer örneği olmayan *Yılanlar Tapınağı*'nın kapısında bizi gözlerinden korku ve öfke okunan, suratlarındaki 10 yara izi ile kolayca tanınan yılan tarikatına ait gençler karşılıyor. Her Kasım ayında mabedin girişinde bir keçi kurban edilmiş. Bu merasim sırasında kullanılan Hindistancevizi yağının sarı izlerini duvarlarda bugün bile görmek mümkün. Bu mabedin bir odasında kıvrılmış çok sayıda piton yılanı ile dilek mağarasından başka bir şey görmedik. Yılanlar gece mabetten ayrılıp, sabah ise geri dönerlermiş.

Benin nüfusunun %55'inin katıldığı Vudu ayinlerinde tamburun o sihirli ezgileriyle rengârenk kıyafetlerinie bürünmüş inanmışlar transa geçiyorlar, hiç bir yorgunluk hissetmeden dansları saatlerce sürüyor. Ölü evlerine ziyarete gidiliyor. Amaç Tanrıya sevgiyi ispatlamak. Zaten "Vudum" aslında "ruh" demek. Vudu dini atalarına ve doğaya saygı duyar ve bunu da ayinlerle duyurur.

Nijerya sınırına yakın olan 180 bin nüfuslu *Porto Novo*'da koloni döneminin o esrarlı havasını teneffüs edebilirsiniz. Brezilya stilindeki süslü kiliseye bazı eklemeler yaparak camiye dönüştürmüşler.

Otobüse dönerken Anadolu'daki kahvelere benzeyen bir açık sinemaya göz atıyorum. Sıralara dizilen delikanlılar, yüzlerinde ciddi bir ifade ile bol müzikli ve bol danslı bir Hint filmini video kanalı ile seyrediyorlar.

Benin'in İstanbul Temsilcisi Olmak

Benim gençlik hayallerimden biri de "hariciye" de okuyup günün birinde bir coğrafyada "elçi" olmaktı. Bir bakıma bu tutkum yerine geldi. Mutluyum. Gerçi Türkiye'de yaşayan Beninli sayısı genellikle öğrencilerle sınırlı. Ama konsolosluk binamız Tarihî Yarımada'da geleneksel bir Osmanlı evi yapısındadır. Hatta birçok filmde de gösterildi.

Fahri konsolosluk görevlerimiz arasında ülkemizi ziyaret eden Benin heyetleri ile ilgilenmek, iki ülke arasındaki ticaret hacmini artırmak, çerçeve anlaşmaları ile askeri, sportif ve kültürel alanlarda işbirliği yapmak, karşılıklı fuarlara katılmak ve turizmi canlandırmak var. İki defa Türkiye'de Benin Devlet Başkanı Dr. Yayi Bonni'yi ağırladık.

